

TADEUSZ LEWASZKIEWICZ

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0003-0676-9841

Violetta Jaros, *Studia nad językiem i stylem pism naukowych Joachima Lelewela*. Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2015, ss. 784

Obszerna książka Violetty Jaros składa się z dwóch części: *Strategie komunikacyjne* (s. 65–425) oraz *Język* (s. 427–740). Oprócz tego praca zawiera *Zakończenie* (s. 741–744), *Wykaz źródeł* (s. 745–747), *Bibliografię* (s. 749–779), *Rozwiązanie skrótów* (s. 781–782) i *Summary* (s. 783–784).

Rozdział pierwszy poprzedza obszernie *Wprowadzenie* (s. 11–64), w którym Autorka zawarła informacje dotyczące życiorysu Joachima Lelewela, założenia metodologiczne i sposób opracowywania materiału, omówiła deklarowane przez historyka zasady etyczne w badaniach naukowych, „stan badań nad językiem i stylem osobniczym”, „stan badań nad językiem pism naukowych Joachima Lelewela” i przedstawiła ogólną charakterystykę jego dorobku naukowego.

Szczególnie ważne są założenia metodologiczne przyjęte przez V. Jaros, która zaplanowane badania nad językiem i stylem J. Lelewela potraktowała bardzo ambitnie zarówno pod względem bogactwa materiałowego, jak i – co szczególnie należy podkreślić – pod względem teoretyczno-metodologicznym. Autorka wnikliwie analizuje zawartość pojęciową m.in. następujących terminów: tekst, styl, stylistyka kognitywna, tekst naukowy, idiosstyl, dyskurs („Największą «moc objaśniającą» ma dyskurs”, s. 33).

Świadomość metodologiczną Autorki dobrze odzwierciedla następujący cytat:

Synkretyzm metodologiczny pozwala na pełniejszą charakterystykę materiału. To podstawowe założenie metodologiczne niniejszej pracy. Ponadto uznaje się polifunkcyjność środków językowych, tzn. że określona forma językowa może być wykładnikiem różnych cech stylistycznych, uwarunkowanych intencjami komunikacyjnymi nadawcy, dlatego niektóre środki językowe są przywołane w pracy kilkakrotnie, co pozwala na dokładniejsze omówienie podejmowanych zagadnień (s. 46).

W części pierwszej książki V. Jaros prezentuje i charakteryzuje terminologię 16 działów tematycznych (np. terminologię historyczną, prawniczą, wojskową, matematyczną, językoznawczą, bartniczą), jak również ukazuje mechanizmy tworzenia

terminów. Szczególnie ważne są rozważania (ilustrowane bogatym materiałem) dotyczące w tekstach naukowych J. Lelewela relacji nadawczo-odbiorczych (uobecnianych użyciem zaimków: *ja, ty, my, wy*), strategii asekuracyjnych (m.in. w postaci selekcji omawianych problemów oraz sygnalizowania stopnia pewności sądów) oraz spójności tekstu. Gdy chodzi o spójność tekstu, Autorka analizuje kohezję leksykalną (m.in. powtórzenia leksykalne, synonimię, hiperonimy, hiponimy), kohezję gramatyczno-morfologiczną i kohezję składniową (tutaj m.in. paralelizm składniowy, wypowiedzenia pytające i odesłania), parajęzykowe środki więzi (np. krój i wielkość czcionki). W strategiach komunikacyjnych tekstów wybitnego historyka istotna jest również sprawa strukturyzacji przestrzeni tekstowej (np. stosowanie tytułów, podtytułów, śródtytułów itd., stosowanie przypisów, materiału ilustracyjnego itd.).

Druga część książki to drobiazgowy opis (wraz z obfitą ilustracją materiałową) cech fleksyjnych języka osobniczego J. Lelewela – deklinacji (rzeczownikowej, przymiotnikowo-zaimkowej, liczebnikowej) oraz koniugacji, słotwórstwa, składni i właściwości leksykalnych.

W rozdziale dotyczącym składni na szczególną uwagę zasługują – moim zdaniem – dwa podrozdziały: „Stylistyczno-składniowe właściwości języka naukowego pism Lelewela” oraz „Stylistyczne zastosowanie różnych typów wypowiedzeń”. Rozdział leksykalny poświęcony jest słownictwu potocznemu, regionalnemu i gwarowemu, archaizmom, słownictwu obcemu, poetyzmem, tropom i figurom stylistycznym, leksyce religijnej (m.in. aluzjom biblijnym), leksyce wartościującej i emocjonalnej.

Na końcu każdego rozdziału znajduje się podsumowanie, które zawiera najważniejsze częściowe ustalenia badawcze. *Zakończenie* to bardzo dobrze przemyślana synteza wniosków badawczych. Szkoda tylko, że Autorka nie zamieściła tego tekstu również w postaci anglojęzycznego streszczenia.

Książka Violetty Jaros ma charakter pionierski. Dotychczas nikt w polskim językoznawstwie nie opracował tak wszechstronnie – z punktu widzenia nowoczesnej metodologii lingwistycznej – języka tekstów naukowych przedstawiciela konkretnej dyscypliny naukowej. Lingwiści zajmujący się innymi językami słowiańskimi powinni się wzorować na tej pracy.